

MONATA GAZETO DE E-HANDIKAPULOJ

INFORMILO 1

JANUARO 2015

Kol.357/31

XX

Enhavo: Jaro 2015, Gvidlibro, Comenius, Dulingveco, Fervojista mondo, Hundoj
XX

Estimataj geamikoj,
pasis denove plua jaro, en kiu mi klopodis esti "la kapo de AEH". Mi ne scias, ĉu mi estas bona aŭ nebona kapo, sed feliĉe proksime de mi estas sufiĉe da "koloj", kiuj helpas turni la kapon. KREDU, ke por unuopulo ĝi estas sufiĉe granda glutpeco. Nun mi dankas al ĉiuj kunlaborantoj, kiuj helpas al mi per sendado de diversaj artikoloj taŭgaj por niaj gazetoj, aŭ pri ĝia eldonado kaj ekspedado, per financoj aŭ kontado, precipe mi dankas al tradukantoj kaj korektantoj, al la PC-teknikisto, sed ĉefe al la redaktorino kaj sekretariistino de nia asocio, kiu eĉ ĉe siaj grandaj sanproblemoj estas senĉese mova forto de la tuta organizaĵo.

Al ĉiuj mi dankas tre multe, ĉar ĉiu nia komuna agado estas senpaga kaj pro tio tre laŭdinda. Ni faras ĉion nur pro amo kaj amikeco al vi, karaj geamikoj kaj al Esperanto. Eble, se niaj politikistoj prenis ekzemplon de ni, ke estus en nia respubliko pli simpla vivo.

En tiu ĉi nova jaro 2015 ni preparas busvojaĝon al la centa UK en la franca urbo Lillo. Por plenigi la buson ni kunprenas kelkajn germanajn esperantistojn, do ni havas jam 45 aliĝintojn. Por du personoj estas ankoraŭ libera loko en la buso, do se ankoraŭ iu interesiĝus? La tranoktadon ni mendis en dultaj ĉambretoj de la hotelo Ibis budget, se UEA ne rekomendos ion pli bonan. Matenmanĝojn ni mendas surloke. Laŭ intereso de la UK-programo ni veturos

en duontagaj ekskursoj, ankaŭ la vojaĝon tien kaj reen ni uzos por vizito de nekonataj lokoj.

Karaj geamikoj, mi deziras al Vi en la nova jaro 2015 bonfarton, kontenton, iom da feliĉo kaj pli multe da mono por partopreni diversajn renkontiĝojn, sed ĉefe multe da firma sano, kiu estas el ĉio la plej grava.

Lenka Angelová

La unua gvidlibro por nevidantoj

La montaro Šumava "Böhmerwald" estas la unua ĉeĥa nacia parko, kies estraro eldonis gvidlibron por nevidantoj. La publikaĵo skribita per brajla skribo enhavas krom teksto pri historio de Šumava kaj priskribo de interesaj lokoj, ankaŭ reliefajn mapojn kun pli bone signitaj celoj.

Por nevidantoj estas Šumava malmulte konata (laŭ s-ro J.Vencel, kiu ankaŭ iradas mem kun blanka bastono), sed samtempe tre alloga. Ankaŭ homo, kiu ne vidas, povas ĝin bone ĝui. Jam grava estas tiu sento, ke li tie estis kaj povas kun aliaj babili pri la travivaĵoj. La gvidlibro, kiu kun la nevidanto iras, povas al li peri pluajn travivaĵojn. Nevidanta homo perceptas sian ĉirkaŭaĵon per pluaj sensoj, kiel sonoj, odoroj kaj tio estas por li atmosfero, kiun li ne povas kiel ajn akiri.

La libro enhavas 12 rekomenditajn itinerojn, kiuj taŭgas por nevidantoj kaj ĉaretuloj. Laŭ s-ro Vencel estas unikaj ĉefe mapoj, pere de kiuj povas nevidantoj imagi la grandecon de la parko, kie kuŝas signifaj montetoj aŭ lagoj, kiel malproksima estas unu de la alia. La libron bona taksis ankaŭ s-ro Václav Krása, la prezidanto de Nacia konsilio por personoj kun handikapo kaj diris: Danke al aliro de la parko, kiu zorgis ankaŭ pri aliaj programoj por ĉaretuloj, oni proponas al la vizitantoj pluan eblon al pli valora kvalito de la vivo.

El Abilimpia bulteno tradukis J.Rýznarová

Comenius-projekto

En la aŭtuno de 2014 finiĝis la 2-jara Eŭropa Comenius-projekto kun partopreno de lernejoj el Herzberg am Harz, Germanio, Győr, Hungario kaj Mazara del Vallo,

Italio. La tre sukcesa projekto havis la titolon: De la loka kastelo al la Esperanto-Domo kaj celis trejni lernantojn por fariĝi ĉiĉeronoj en sia regiono, kiuj povas informi vizitantojn pri lokaj vidindaĵoj, historio, kulturo, arto, tradicioj. La projekto enhavis lernadon de Esperanto, ekkonon de la propra ĉirkaŭaĵo kaj reciprokajn vizitojn al la partnerlandoj.

Kiel projektprodukto aperis kvinlingva (Esperanta, angla, germana, hungara, itala) turisma vortareto kaj broŝuro kun modelaj konversacioj kaj ekzercoj, instrukcioj por ĉiĉeronoj, mallongaj modelaj tekstoj pri vidindaĵoj en Herzberg am Harz - la Esperanto-urbo kaj multaj fotoj pri la eventoj, partneraj renkontiĝoj kaj vizititaj lokoj. Pri la projekto eblas legi ĉiujn gravajn informojn en kvar lingvoj sur la projekt-paĝaro kaj vidi fotojn, filmojn en la albumoj. Resumojn pri la eventoj legu ĉi-tie. La 48-paĝa broŝuro estas mendebla de Interkultura Centro Herzberg.

Zsafia Korody projekt-gvidinto

Esperanto-kursoj, ekzamenoj, biblioteko

Interkultura Centro Herzberg, DE-37412 Herzberg am Harz

Grubenhagenstr. 6, Tel: 0049-(0)5521-5983

<http://esperanto-urbo.de>

sendis J. Drahotová

Dulingveco

Ankoraŭ en la dudeka jarcento troviĝis multaj gepatroj, kiuj hezitis paroli duan lingvon - krom la gepatra lingvo - kun siaj infanoj, ĉar ili timis, ke la infanoj povus konfuzi la lingvojn kaj travivi malfacilaĵojn en la lernejo. Krome multaj spertuloj kredis, ke dulingveco kaŭzas balbutadon.

Mi memoras, ke miaj aŭstraj bogepatroj forte protestis, kiam ili eksciis, ke mi intencas paroli mian lingvon, la anglan kun niaj infanoj. Ili timis, ke ili ne povus paroli kun la nepoj kaj avertis nin, ke la infanoj certe konfuzos la du lingvojn. Pro tio mia edzo kelkfoje parolis en la germana kaj ni ofte ŝanĝis de unu lingvo al la alia. Vespere mi aŭ mia edzo laŭtlegis librojn en ambaŭ lingvoj kaj ni ĉiuj diskutis pri la enhavo. Mi ankaŭ ĝuis kanti por ili la lulkantojn de mia lando.

Hejme niaj infanoj plej ofte parolis la anglan, sed ili ofte konscie kunmiksas la du lingvojn, kelkfoje ene de unu frazo, ĉar ili bone sciis, ke ni ĉiuj

bone komprenas la signifon. Nur kiam ili kverelis, ili uzis pli da germanaj vortoj, ĉar ili pretendis, ke la anglaj vortoj, kiujn mi uzas, ne estas tiel fortaj kiel la vortoj, kiujn ili aŭdis en la lernejo. Krome ili inventis “sekretan lingvon” por interparoli kaj ekskludi la gepatrojn kaj aliajn parencojn de siaj konversacioj.

Tamen en la lernejo kaj ĉe siaj aŭstraj amikoj ili neniam havis problemojn paroli nur la germanan. Kiel adoleskuloj ili havis pli grandan vortriĉecon ol iliaj samaĝuloj kaj rapide lernis novajn lingvojn. Ĉiuj tri studis en Aŭstrujo kaj eksterlande kaj ofte partoprenis internaciajn renkontiĝojn.

La opinioj de ekspertoj pri dulingveco intertempe ŝanĝiĝis. Multaj studaĵoj montras ke la lernado kaj longdaŭra uzado de la dua lingvo havas grandajn avantaĝojn dum la tuta vivo. Neŭrosciencisto, profesorino Ellen Bialystok de la York - Universitato en Toronto atentigas, ke tia regula uzado de pli ol unu lingvo trejnas la cerbon same kiel sporto trejnas la muskolojn, verŝajne ĉar personoj, kiuj parolas pli ol unu lingvon, devas daŭre elekti la konvenan lingvon laŭ la situacio kaj aŭskultanto kaj subpremi la alian.

Tiamaniere dulingvaj infanoj trejnas la tielnomatan “ekzekutivan funkcion” de la cerbo kaj plifortigas la mensajn kapablojn, kiujn oni bezonas ĉe la plenumo de komplikaj taskoj, por fokusigi la atenton sur celojn kaj por elfiltri distraĵojn. Krome tiaj infanoj estas malpli impulsivaj. Sed ĉi tiuj bonaj efikoj troviĝas ne nur ĉe infanoj. Ankaŭ homoj, kiuj lernas duan lingvon pli malfrue simile profitas, se ili parolas flue kaj regule dum sufiĉe longa tempo.

Eksperimentoj en diversaj landoj, ekzemple en Kanado kaj Barato montris, ke longdaŭra uzado de pli ol unu lingvo povas prokrasti la komencon de senila demenco je kvar ĝis kvin jaroj. Neatendite, la gesta lingvo kiel dua lingvo ŝajnas esti escepto kaj ne montras tiujn rezultojn, eble ĉar oni povas uzi gestojn samtempe kun vortoj kaj pro tio ne necesas subpremi unu el la lingvoj por uzi la alian.

Tiun ĉi artikolon verkis Sheila Spielhofer el Aŭstrio

El la fervojista mondo

Ĉefio:

Fotoekspozicio FISAIC prezentata en hospitalo en Přebíram

Ekde 7-a de oktobro 2014 en *Galerio gaudii gratia* en regiona hospitalo en la urbo *Příbram* estis publike prezentata ekspozicio kun la nomo „Renkonto en tempo kaj spaco II“. Ĝis fino de decembro 2014 ĉi tie estis ekspoziciataj fotografaĵoj – verkoj de membroj de la grupo Foto ĉe la landa asocio *FISAIC ĈD*, inter tiuj de *Jan Týc*, *Jarmila Šmerhová* (membro de Ĉeĥa l.a. de IFEF), *Tomáš Kazil*, *František Pecho*, *Ivan Gavenda*, *Jiřina Marášková* kaj *Jaroslav Škalda*. Sur dekoj da fotografaĵoj estas prezentataj motivoj el fervoja agadkampo – trajnoj, stacioj ktp. Informojn vi povas trovi sur retpaĝo <http://fisaic-foto.cz/>.

Ĉinio:

Du grandaj urboj en Tibeto estas kunligitaj per fervojo

Ekde unua duono de aŭgusto 2014 okazas trafiko sur 253 km longa fervoja linio inter la tibeta ĉefurbo Lasao kaj la dua plej granda urbo *Xigaze* en okcidento de tiu montara regiono. La nova fervoja linio reduktis veturtempon inter ambaŭ urboj de 4 horoj ĉe trafiko sur ŝoseo al ĉirkaŭ 2 horoj ĉe trajntrafiko. Konstruado de fervojlinio komenciĝis en septembro 2010 kun planita investo 13,3 miliardoj da juanoj (ĉirkaŭ 1,7 miliardoj da eŭroj).

La unutraĉa fervojlinio estas projektita por maksimuma rapido 120 km/h konsidere de malfacila tereno, kiu postulis konstrui 29 tunelojn kaj 116 pontojn en totala longo atinganta ĉirkaŭ duonon de la fervojlinio. Krome estas trairata granda, 60 km longa kanjono *Yarlung Zangbo*, kie geologiaj kondiĉoj entenas varmakvajn fontojn. Traceado de fervojlinio ankaŭ devis plenumi postulon eviti fontojn de trinkakvo kaj naturrezervejojn.

Francio:

Komputila sistemo ŝirmas kablojn antaŭ ŝtelistoj de metaloj

Grupo de fervojentrepreno *SNCF* informis pri uzado de nova kompleksa sistemo, evoluita de kompanio *WiN MS*, kiu servas por ŝirmi infrastrukturon kontraŭ ŝtelistoj de metaloj. Laŭ statistikaj donitaĵoj pri jaro 2011 sur francaj fervojoj okazis ĉirkaŭ po ok ŝteloj de kabloj tage. Tiuj ĉi ŝteloj por *SNCF* prezentis aldonajn elspezojn entute 30 milionoj da eŭroj. Nove instalita monitora sistemo estas rekte kunligita kun polica informa sistemo, kio laŭ *SNCF* ebligis solvi pli multajn okazojn de ŝtelado kaj samtempe

kapti kaj kulpigi ŝtelistojn. La kompanio emfazis, ke instalo de nova sistemo ne postulas ĉesigon de trajntrafiko.

Germanio:

Regula vartrajno el *Hamburg* ĝis *Zhengzhou*

Trafikisto *DB Schenker* interkonsente kun havenoficejo en *Zhengzhou* komencis en septembro 2014 trafikon de unua vartrajno el *Hamburg* al tiu ĉi ĉina urbo, kiu tiel kompletigas la jam ekde aŭgusto 2013 okazantan trajnkurson unufoje en semajno el *Zhengzhou* al *Hamburg*. La vartrajno transportas diversajn varojn, ekzemple ekonomiajn robotojn en 41 konteneroj. Trajnveturo laŭ horarplano daŭras ĉirkaŭ 17 tagojn, kaj transiras distancon 10 214 km tra Pollando, Belorusio, Rusio kaj Kazahio, kaj tio estas je 20 tagoj malpli ol trafiko surmara. *DB Schenker* bloktrajnojn ĝiscelajn inter Ĉinio kaj Germanio ekspluatas unufoje semajne ekde la jaro 2011, kaj transportis jam 40 mil *TEU* en jaroj 2012 – 2014. Pli multaj klientoj apartenas al aŭtomobila kaj elektroteknika industrioj.

Germanio:

Novaj veturilkombinaĵoj por diagnoziko de fervojlinio ŝparas tempon

Grupo de fervojentrepreno *Deutsche Bahn* 24-an de septembro 2014, dum berlina trafika foiro *InnoTrans*, prezentis novajn veturilkombinaĵojn por diagnoziko de fervojlinioj. La aranĝaĵo estas destinita por mezuri deviojn de postulata trakogeometrio, kaj tio ĝis ekspluatrapido 140 km/h. Uzo de la menciata aranĝaĵo signifas (kompare kun uzado de jam ekzistantaj ekipaĵoj de tiu ĉi tipo) por fervojo signifan tempoŝparon. Livero estas parto de vasta modernigo de ekipaĵo por diagnoziko de trakoj, kiujn la grupo de *Deutsche Bahn* anoncis en la jaro 2012. Totalaj elspezoj por realigo de tiu ĉi plano estas taksataj je 30 milionoj da eŭroj. Plimulton da liveroj plenumas aŭstra produktanto *Plasser & Theurer*.

Hundoj komprenas nin pli bone ol opiniate

Eĉ se posedantoj de hundoj jen kaj jen sentas sin nekomprenitaj, ilia kvarpiedulo precize aŭskultas ilin. La kliniĝo de ĝia kapo malkaŝas kion ĝi

komprende - ĉu emocii aŭ signifoj. Kiu diras kion kiel? Ĉiujn tiujn informojn, kiuj troviĝas en la vorto aŭ frazo, hundoj povas aŭdi el la lingvo. Laŭ indikoj de esploristoj hundoj perceptas lingvon simile kiel ni homoj. Diversaj elementoj de lingvo, ekzemple la signifo de la vortoj aŭ ilia akcento, estas ĉe tio prilaborataj en malsamaj cerboduonoj, kiel raportas britaj sciencistoj en faka ĵurnalo.

Esploristoj de la universitato de Sussex sonigis en diversaj eksperimentoj al ĉiufoje 25 hundoj sonojn, kaj tion al ambaŭ oreloj samtempe. Ili akcentis ĉe tio ĉiam unu elementon de la lingvo aparte forte, ekzemple la signifoportantajn partojn de komando aŭ tiujn, kiuj komunikas al la hundo informojn pri la parolanto kaj lia animstato. Tiam la esploristoj observis en kiun direkton la hundo turnis sian kapon. Tio permesas rekonkludi en kiu cerboduono estas prilaborataj unuopaj elementoj de la lingvo.

"La enira signalo al la oreloj estas transportata plejgrandparte en la koncernan aliflankan cerboduonon", klarigas esploristo. "Se unu cerboduono estas aparte specialiĝinta por la prilaborado de certaj partoj de informoj, tiam tio estas perceptata kvazaŭ ĝi venas de la aliflanka orelo". Do se hundo post certa sono rigardas maldekstren, tio signifas ke la enestanta informo estas prilaborata en la dekstra cerboduono.

En la unua eksperimento la esploristoj nun ekzemple akcentis la signifoportantajn elementojn de la esprimo "do ek al". 80 procentoj de la hundoj klinis post tio la kapon dekstren. Tio indikas, ke la signifoportantaj elementoj de la lingvo estas prilaborataj en la maldekstra cerboduono. Se aliflanke la esploristoj akcentis la emocii esprimon de komando, plej multaj hundoj klinis la kapon maldekstren - tiuj lingvoelementoj do prefere estas prilaborataj en la dekstra cerboduono, konkludas la sciencistoj.

"Tio estas aparte interesa, ĉar la rezultoj supozigas, ke la prilaborado de

lingvo en hunda cerbo okazas en du cerboduonoj kaj tiel tre simile kiel ĉe homo", klarigas esploristo. Tio ne signifas, ke hundoj komprenas ĉion, kion la homo diras. Sed ili supozeble atentigas pri tio, kiu diras ion kiel kaj kio estas dirata.

Ĉu la simila prilaborado de lingvo inter homo kaj hundo estas konsekvenco el la aldormigo aŭ ĉu tio estas simila ankaŭ ĉe aliaj dombestoj kaj sovaĝaj bestoj, tion oni devas ankoraŭ esplori.

Trista sciigo pri forpaso

de la pasinta membro de AEH František Strumínský

La 10-an de decembro 2014, en aĝo 92 jaroj finis sian vivovojojn nia kara samideano František Strumínský. Devenante el Silezio li tamen travivis multajn jarojn ĉe sia koramikino Františka Víšková en Lešany, distr. Benešov. Mi rememoras nian hazardan renkontiĝon en la jaro 1983. Ni ambaŭ portis E-blazonon kaj danke al tio ni rimarkis unu la alian en la urbo Benešov. Sekvis nur malgranda paŝo por fondi lokan E-grupon en la urbo Benešov. Post morto de Františka Víšková li revenis al Havířov. Siajn lastajn jarojn, grave malsana, li travivis en pensiula hejmo en Dobrá Voda apud České Budějovice proksime ĉe siaj familianoj.

Rememoras lin kore Václav Stibůrek

INFORMILO – monata gazeto por esperantistoj-handikapuloj + suplemento **ANTAŬEN**

Eldonas AEH – Asocio de esperantistoj-handikapuloj

Redaktoroj: J. Kosnar, J. Rýznarová, L. Srbová

Adreso: Svaz zdravotně postižených esperantistů, Na Okrouhlíku 953/21,

530 03 PARDUBICE, CZ tel. **466 611 941**

e-mail: aeh@esperanto-ah.eu interreto: www.esperanto-ah.eu

Bankovní spojení: Poštovní spořitelna, číslo účtu AEH **192150088**, kód banky **0300**

Při platbách vždy uveďte vaše členské číslo (nad vaší adresou) jako variabilní symbol!

Roční předplatné časopisu Informilo = 200,-Kč, příspěvek svazu dobrovolný.

La jarabono de Informilo 15 €. Kodoĉe UEA: aehk-z

La redakcio ne ĉiam havas la saman opinion kiel la aŭtoroj de la artikoloj.